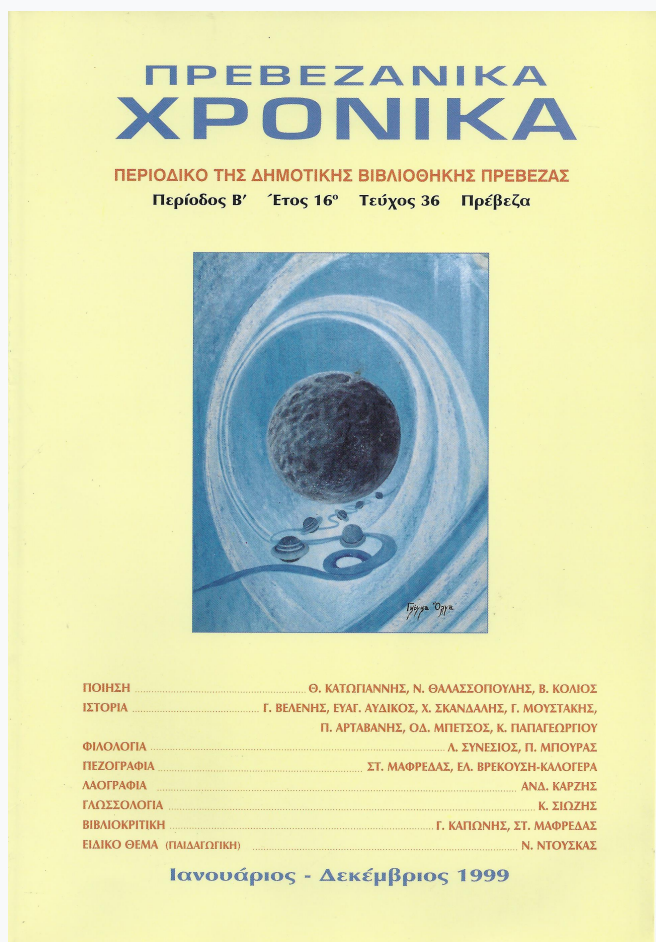

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 36 (1999)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 36 (1999)

Ιωάννης Κωλέττης (1774-1847): Ο πρώτος κοινοβουλευτικός πρωθυπουργός και μοναδικός Ηπειρώτης

Γιώργος Ιάσονος Μουστάκης

doi: [10.12681/prch.29235](https://doi.org/10.12681/prch.29235)

Copyright © 2022, Γιώργος Ιάσονος Μουστάκης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μουστάκης Γ. Ι. (1999). Ιωάννης Κωλέττης (1774-1847): Ο πρώτος κοινοβουλευτικός πρωθυπουργός και μοναδικός Ηπειρώτης. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (36), 37–52. <https://doi.org/10.12681/prch.29235>

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Ιστοριοδίφης

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΛΕΤΤΗΣ**(1774-1847)****Ο πρώτος κοινοβουλευτικός πρωθυπουργός
και μοναδικός Ηπειρώτης**

Το χρόνο που πέρασε έγιναν πολλές εκδηλώσεις για τα 150 χρόνια από το θάνατο του Ιωάννη Κωλέττη. Μίλησαν πολλοί αξιόλογοι άνδρες και γυναίκες. Ο βουλευτής κ. Κάρολος Παπούλιας, υπουργός των Εξωτερικών πολλά χρόνια, μίλησε στο Μέτσοβο και στο Συρράκο με θέμα *“Ιωάννης Κωλέττης, ο Ηπειρώτης πολιτικός”* και παραβρέθηκε στα αποκαλυπτήρια της προτομής του στην Πρέβεζα. Ο Αριστείδης Στεργέλης, ιστορικός ερευνητής της Ακαδημίας Αθηνών, στο Συρράκο με θέμα *“Το Αιγαίο στη δράση του Ιωάννη Κωλέττη”* και στην Πρέβεζα με θέμα *“Η Μεγάλη Ιδέα με αφορμή την προτομή του Ι. Κωλέττη το 1908”*, είναι η προτομή του που στήθηκε στο πεδίο του Άρεως. Ο κ. Γεώργιος Λεοντοίνης, αναπληρωτής καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, στην Πρέβεζα με θέμα *“Συνιστώσες της στρατιωτικής, κοινωνικής και πολιτικής δραστηριότητας του Ι. Κωλέττη”*. Ο κ. Ευάγγελος Αυδίκος, επίκουρος καθηγητής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, στο Συρράκο με θέμα *“Ο Ι. Κωλέττης και οι Συρρακιώτες”* και στην Πρέβεζα με θέμα *“Σχόλια πάνω στην ομιλία του Ι. Κωλέττη για τους ετερόχθονες”*. Ο κ. Αθανάσιος Δέμος στα Γιάννενα με θέμα *“Το νομοθετικό έργο του Ι. Κωλέττη”*. Η Λαογράφος κ. Ε. Φωτειάδου στο Συρράκο *“Για τη ζωή των Συρρακιωτών”*.

Η τελευταία εκδήλωση έγινε την 5η Νοεμβρίου στην ιστορική αίθουσα της Παλαιάς Βουλής (Εθνικό Μουσείο) με κύριο ομιλητή τον κ. Κ. Παπούλια, ο οποίος στο τέλος της ομιλίας του ανήγγειλε την είδηση ότι “έχουν τεθεί στη διάθεση του Νομάρχη Ιωαννίνων 10 εκατομμύρια δρχ. για την ανέγερση προτομής του Ι. Κωλέττη στην κεντρική πλατεία των Ιωαννίνων, με ενέργειες δικές του και του Ηπειρώτη υπουργού Εσωτερικών και Δημόσιας Διοίκησης κ. Αλ.

Παπαδόπουλου.”

Ο Ι. Κωλέπης, από τα φοιτητικά του χρόνια και μέχρι την τελευταία του στιγμή, πάσχισε συνεχώς για μια μεγάλη ελεύθερη Ελλάδα. Στην περίοδο του Διαφωτισμού, της οργάνωσης του Αγώνα, στο μεγάλο αγώνα και στα πρώτα βήματα της ελευθερίας, ήταν πάντοτε στην πρώτη σειρά. Ανήκε στις νέες κοινωνικές δυνάμεις που δέχθηκαν τις αρχές της Γαλλικής επανάστασης και είχαν ιδεολογία τους το Διαφωτισμό. Προέρχονταν από την τάξη των εμπόρων και βιοτεχνών οι οποίοι ως ατμομηχανή έσυραν τα βαγόνια όλων των κοινωνικών ομάδων του έθνους στην επανάσταση του 1821.

Φοιτητής στην Πίζα της Ιταλίας, σχετίζεται με τους Έλληνες της διασποράς, ιδιαίτερα με το Θεόφιλο Καϊρη και τον ποιητή Ούγγο Φώσκολο, μετά των οποίων πρωτοστατεί εις την ίδρυση μυστικής επαναστατικής Εταιρίας. Εις την Εταιρία του Κωλέπτη μυήθηκαν αρκετοί, μεταξύ αυτών και ο Χαραλάμπης Γεωργίου από το Απώλικό, ο οποίος σπούδασε νομικά. Ο χρόνος και ο χώρος δεν ευνοούσαν την ανάπτυξη της Εταιρίας. Λίγα χρόνια είχαν περάσει από τη σύλληψη του Ρήγα και των συντρόφων του στην Τεργέστη, από την Αυστριακή αστυνομία και την παράδοσή τους στους Τούρκους, οι οποίοι τους δολοφόνησαν στο Βελιγράδι.

Ο Ιωάννης Κωλέπης επιστρέφει στα Γιάννενα μετά από επασειρές σπουδές και μεταφέρει μέσα σε κιβώτιο με πατάτες - είναι ο πρώτος που εισήγαγε πατάτες - επαναστατικό υλικό, προκηρύξεις, Θούριο, Νομαρχία κ.α. Η διανομή του υλικού αν και έγινε με προσοχή, ο Αλής, ο οποίος είχε την καλύτερη αστυνομία στο Τουρκικό κράτος, έμαθε ότι κυκλοφορεί στην πόλη και υποψιάστηκε τον καινούργιοφερμένο γιατρό. Τον έσωσε η παρέμβαση του θείου του Γεωργίου Τουρτούρη, ο οποίος κατέστρεψε τα υπόλοιπα έντυπα και διαβεβαίωσε τον Αλή ότι ο Κωλέπης δεν έχει ανάμειξη. Ο θείος του ήταν μεγαλέμπορος σε διεθνές επίπεδο, με πολλές γνωριμίες. Όταν αργότερα ο Αλής άλλαξε στρατόπεδο, στις σχέσεις του με τους εμπόλεμους Ευρωπαίους, αυτόν έστειλε στην Κέρκυρα να μιλήσει στους Άγγλους και προετοίμασε τη μυστική συνάντηση στο Μύτικα της Πρέβεζας. Ο Γ. Τουρτούρης έφερε τον Κωλέπτη κοντά στον Αλή και διορίστηκε γιατρός του παιδιού του Μουχτάρ.

Ο Ι. Κωλέπης πέρασε δύσκολες στιγμές όταν η αστυνομία του Αλή έπιασε ένα γράμμα του ποιητή της Ελευθερίας, Φώσκολου, με το οποίο ύβριζε τον Αλή. Εκείνος εξεμάνει, κάλεσε τον Κωλέπτη, ο οποίος ψύχραιμα και με έξυπνο τρόπο δέχθηκε ότι γνώριζε το Φώσκολο και ότι το γράμμα πράγματι προοριζόταν γι' αυτόν, παρουσίασε όμως το Φώσκολο ως άνθρωπο χωρίς αξία και ανυπόληπτο. Διαβεβαίωσε δε τον Αλή ότι δεν ανταποκρίνεται στα γραφόμενά του και κατόρθωσε να τον ηρεμήσει και να τον πείσει ότι αυτός ήταν αμέτοχος.

Ο Ι. Κωλέπης, λόγω της άριστης Ελληνικής και Ευρωπαϊκής παιδείας του, της συγγραφικής εργασίας του στην Ιταλία και της μεγάλης του γνώσης των Ελληνικών πραγμάτων, θεωρήθηκε για πολλά χρόνια ότι ήταν ο άγνωστος συγγραφέας του βιβλίου “*Ελληνική Νομαρχία*” που τυπώθηκε στη Δύση το 1806.

Τα Γιάννενα, όπου έζησε τα παιδικά του χρόνια, φοίτησε στην Καπλάνειο Σχολή και ασχολήθηκε για μικρό διάστημα με το εμπόριο, ήταν τότε ωσάν μια πρωτεύουσα του Ελληνισμού και οπωσδήποτε η πνευματική του πρωτεύουσα και το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο.

Για τη Φιλική Εταιρία η Ήπειρος ήταν η πιο επικίνδυνη περιοχή, γιατί ο Αλής διοικούσε με πυγμή, πονηριά και είχε την καλύτερη οργάνωση στην Τουρκική αυτοκρατορία. Όταν το 1820 ο Ι. Κωλέττης βάπτισε το παιδί του Χρήστου Παλάσκα και του έδωσε το όνομα Λεωνίδα, ο Αλής ρώτησε - *δεν τον έχω ακούσει άλλη φορά αυτόν τον Άγιο;* Και όταν του είπαν ότι ήταν αρχαίος Έλληνας Βασιλιάς είπε, - *Τι σας έπιασε τελευταία εσάς τους Έλληνες και βγάζετε ονόματα βασιλιάδων;* Ήταν πολύ διεισδυτικός και δραστήριος και μπορούσε να φτάσει στην οργάνωση ευκολότερα από οποιονδήποτε άλλον Τούρκο.

Ο Ι. Κωλέττης, με συνεργάτη τον επίσης Συρρακιώτη γιατρό Γιώργο Τσαπρασλή, εργάστηκε μέσα από τη φωλιά του θηρίου αποτελεσματικά σε όλο το χώρο, κυρίως όμως στο Συρράκο, τους Καλλαρύτες και στα χωριά του Ασπροποτάμου. Ο Γ. Τσαπρασλής πήγε και στην αγγλοκρατούμενη Λευκάδα όπου εμπύσε τον Ιωάννη Ζαμπέλη, φίλο του Κωλέττη, από τα χρόνια της Ιταλίας.

Τα μόνα χωριά που επαναστάτησαν στην Ήπειρο ήταν οι Καλλαρύτις και το Συρράκο, μαζί τους και τα γεπονικά βλαχοχώρια του Ασπροποτάμου, εκεί οι Χατζηπέτρου, συγγενείς του Ι. Κωλέττη και των Αφών Τουρτούρη, ήταν "οι κορυφαίοι του τόπου".

Ο μεγάλος ιστορικός της Επανάστασης του είκοσι ένα Δ. Κόκκινος γράφει: *"Αλλ' η τολμηροτέρα επαναστατική ενέργεια ήτο η γενομένη εις τας Καλλαρύτας και το Συρράκο. Αι κωμοπόλεις αυταί ήσαν κέντρα Ελληνικά. Ο πληθυσμός των ήτο αμιγής. Αι Καλλαρύται κατοικούντο από εξακοσίας ογδόντα Ελληνικής οικογενείας και το Συρράκον από εκακοσίας πενήντα. Εμπόριον και βιομηχανία είχαν αναπτυχθή και τας κατέστησαν πλουσίας. Ο πλούτος αυτός εδημιούργησεν εκεί καλλιεργημένην ελληνικήν κοινωνίαν, και όταν η Φιλική Εταιρία προσεπάθησε να αφυπνίση τα εθνικά ιδεώδη ανά την Ελλάδα, ευρήκεν εις τας Καλλαρύτας και το Συρράκο πρόθυμον ακοήν. Δεν υπήρχον εκεί άνθρωποι των όπλων, αλλ' είχαν διαμορφωθή Έλληνες ποθούντες την ελευθερίαν και την αποτίναξιν του τουρκικού ζυγού".*

Κοντά στα δύο χωριά είχε συγκεντρωθεί μεγάλο τουρκικό στράτευμα που πολέμους τον Αλή Πασά, με αρχιστράτηγο το Χουρσίτ Πασά της Πελοποννήσου. Ο Χουρσίτ όταν πληροφορήθηκε την επανάσταση, εξωργίσθη για το τόλμημα και έστειλε αμέσως τον Ισμαήλ πασά Πλιάσα με ισχυρή δύναμη να την καταστείλει. Οι πασάδες φέρθηκαν πολύ σκληρά, δεν περιορίστηκαν στην καταστολή της επανάστασης και τη λεηλασία των δύο κωμοπόλεων, έκαψαν χίλια ωραία σπίτια, τις εκκλησίες και καταδίωξαν τα γυναικόπαιδα μέχρι το σταυρό των Θεοδωριάνων. Εκεί οι Έλληνες σε θέση οχυρή περίμεναν το στρατό του Πλιάσα. Έγινε μεγάλη μάχη. Οι πεντακόσιοι ένοπλοι Έλληνες απέκρουσαν και έτρεψαν σε φυγή τον

Τουρκικό στρατό, έτσι σταμάτησε η καταδίωξη. Από στρατιωτικής πλευράς η επανάσταση του Συρράκου, των Καλλαρυτών και των χωριών του Ασπροποτάμου, απασχόλησε καλοκαιρινούς μήνες τη στρατιά του Πλιάσα η οποία προοριζόταν να καταστείλει την επανάσταση στη Δυτική Ελλάδα.

Από το Βουλγαρέλη ο Ι. Κωλέπης και οι πατριώτες του κατευθύνθηκαν στο Μεσολόγγι. Μερικοί έμειναν σε ενδιάμεσα μέρη της Αιτωλοακαρνανίας και της Ηπείρου, με τα οποία είχαν αυτοί ή συγγενείς τους κάποια σχέση κυρίως επαγγελματική. Τότε εγκαταστάθηκαν στην Πρέβεζα οι οικογένειες των Συρρακιωτών και Καλλαρυτινών που δούλευαν εκεί πριν την επανάσταση. Μαζί με αυτές και άλλες. Οι σχέσεις των Συρρακιωτών με την Πρέβεζα, χρονολογούνται από τις αρχές του 17ου αιώνα, ολοκληρώνονται όμως το 1821 και μετά. Από τότε γίνονται μόνιμοι κάτοικοι της Πρέβεζας και η παρουσία τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου είναι έντονη.

Οι Συρρακιώτες που έμειναν στην επαναστατημένη Ελλάδα και συνέχισαν τον αγώνα, για να μπορέσουν να ζήσουν, ανέπτυξαν, όσο βέβαια το επέτρεπαν οι συνθήκες, τις παραδοσιακές ασχολίες τους. Οι πιο πολλοί όμως εγκαταστάθηκαν στην Αιωλία και υπηρετούσαν στο σώμα των Βλάχων Ασπροποταμιτών, υπό το Νικόλαο Στουρνάρη. Κατά την έξοδο του Μεσολογγίου ο Νικ. Στουρνάρης σκοτώθηκε και ανέλαβε την αρχηγία ο Χριστόδουλος Χατζηπέτρος, ο οποίος με τη χιλιαρχία του, στη μάχη της Πέτρας, στη Βοιωτία το 1829, τερμάτισε τον αγώνα. Η πολιτεία ετίμησε το Νικ. Στουρνάρη. Έδωσε το όνομά του σε δρόμο που είναι κοντά στο Πολυτεχνείο, στον οποίο δρουν συνήθως οι γνωστοί άγνωστοι. (Ο επίσης βλάχος Μετσοβίτης, ευεργέτης του Πολυτεχνείου, Στουρνάρας τιμήθηκε με άλλο δρόμο).

Οι ένοπλοι Συρρακιώτες που συνέχισαν τον αγώνα ανέρχονταν σε εκατοντάδες. Το 1827, πολλοί επέστρεψαν στην ολόμαυρη ράχη του Συρράκου και άρχισαν να κτίζουν τα σπίτια τους. Για εκείνους που συνέχισαν τον αγώνα μέχρι το τέλος, από τα αρχεία του κράτους προκύπτει ότι, αρκετά χρόνια μετά ζούσαν περίπου εβδομήντα, σε διάφορα μέρη της ελεύθερης Ελλάδας. Μετά την επανάσταση, όλοι οι Ασπροποταμίτες εγκαταστάθηκαν στην περιοχή του Αγρινίου, μαζί με αυτούς και αρκετοί Συρρακιώτες.

Η πολιτεία για να τους τιμήσει, τους έδωσε το δικαίωμα να εκλέγουν δικό τους βουλευτή. Για να αποφευχθούν διπλωματικές εμπλοκές και αντίδραση των Τούρκων στην ανοικοδόμηση των δύο κωμοπόλεων που είχε αρχίσει, ιδρύθηκε σωματείο. Τελευταίος βουλευτής του σωματείου Ασπροποταμιτών της Αιτωλοακαρνανίας εκλέχθηκε ο Ιωάννης Σωμάκης το 1862.

Στην πρώτη εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, αλλά και στις επόμενες, εκπρόσωπος των δύο κωμοπόλεων ήταν ο Ι. Κωλέπης. Με την ιδιότητά του αυτή αναδείχθηκε στην ηγεσία της επανάστασης. Εκπροσωπούσε ανθρώπους που, από την αρχή τα έδωσαν όλα για την ελευθερία, δεν είχαν συμφέροντα, δε ζητούσαν τίποτε, ούτε εγκατάσταση που την δικαιούνταν, ούτε παραχώρηση εθνικής γής.

Όταν τους προτάθηκε να εγκατασταθούν σε περιοχή της Φθιώτιδας, οι περισσότεροι αναχώρησαν για τις Τουρκοκρατούμενες, ακατοίκητες και ερειπωμένες κωμοπόλεις των. Ο Κωλέπης προέρχονταν από την τάξη των εμπόρων, οι οποίοι ως ατμομηχανή έσυραν τα βαγόνια όλων των κοινωνικών ομάδων του έθνους στην επανάσταση του 1821. Οι έμποροι αυτοί μετά την επανάσταση βρέθηκαν εκτός των συνόρων του Ελληνικού κράτους, στα μεγάλα εμπορικά κέντρα της Κωνσταντινούπολης, της Τεργέστης, της Σμύρνης, των Ιωαννίνων, της Αλεξάνδρειας, της Οδησού, της Βιέννης, της Μασσαλίας και των κωμοπόλεων, πυρήνων της Ελληνικής βιοτεχνίας και του εμπορίου, Αμπελάκια, Ζαγορά Πηλίου, Καλλαρύτες, Μέτσοβο, Σιάτιστα, Συρράκο και Τσαρίτσανη.

Όταν ο Κωλέπης μίλησε στην εθνοσυνέλευση, έκανε τόσο μεγάλη εντύπωση, ώστε ο Παπαφλέσας τον ασπάσθηκε και φώναξε *“Εύρε Φίλιππος τον Ναθαναήλ”*, από τότε οι δύο άνδρες συνδέθηκαν με μεγάλη φιλία. Στην πορεία του συνεργάζονταν με τους εμποροναυτικούς Υδραίους και άλλους νησιώτες και είχε στενές σχέσεις με οπλαρχηγούς της Ρούμελης, αυτός πρότεινε να ορισθεί αρχιστράτηγος ο Γ. Καραϊσκάκης. Δεν τα πήγαινε καλά με τους Κοισαμπάσηδες της Πελοποννήσου και όσες φορές συγκρούστηκε μαζί τους πάντοτε ήταν ο νικητής. Κράτησε θετική στάση στη διακυβέρνηση του Καποδίστρια και αποστασιοποιήθηκε από τους φίλους του Υδραίους οι οποίοι τον αντιπολιτεύονταν έντονα. Ο κυβερνήτης τον έστειλε έκτακτο απεσταλμένο της Κυβέρνησης στη Σάμο για να συμφιλιώσει τις οξύτατες εμφύλιες διαμάχες και να οργανώσει κράτος. Όταν η πανώλη μάστιζε τους κατοίκους των Σπετσών, αδιαφορώντας για τον κίνδυνο της ζωής του, ως γιατρός έσπευσε στο νησί και έδρασε αποτελεσματικά.

Αμέσως μετά τη δολοφονία του Ι. Καποδίστρια εξελέγη μέλος της τριανδρίας που θα κυβερνούσε τον τόπο, μαζί με τον Αυγουστίνο Καποδίστρια και το Θ. Κολοκοτρώνη. Διεφώνησε με τον τρόπο που ασκούσε την εξουσία ο Αυγουστίνος, ο οποίος δεν είχε την πείρα και την ικανότητα του αδελφού του και ζήτησε σύνταγμα. Ηγήθηκε των συνταγματικών και ήταν πρωταγωνιστής στα γεγονότα που ακολούθησαν μέχρι την άφιξη του Όθωνα. Στην πρώτη κυβέρνηση του Όθωνα με πρωθυπουργό τον ιστορικό Σπ. Τρικούπη, έγινε υπουργός των Ναυτικών, του Εμπορίου και των Εσωτερικών, ως υπουργός των Εσωτερικών κατέστειλε το κίνημα του Κρησέλη και εισηγήθηκε τη μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα.

Με την ανάληψη της διακυβέρνησης της χώρας από τους Βαυαρούς, ο Κωλέπης στάλθηκε Πρεσβευτής στο Παρίσι. Το 1835 το Παρίσι εθεωρείτο η ωραιότερη πόλη του κόσμου και από διπλωματικής πλευράς εθεωρείτο ο ομφαλός της γης, ο τόπος όπου λαμβάνουν χώρα οι διεθνείς διαπραγματεύσεις και εκρίνετο η τύχη των μικρών λαών. Εκεί, στις μεγάλες αίθουσες των ανακτόρων συρρέουν ονομαστοί άνθρωποι των γραμμάτων και τεχνών, της επιστήμης, περίφημοι πολιτικοί και διπλωμάτες, ένδοξοι στρατηγοί, πλούσιοι τραπεζίτες, ευγενείς παντός βαθμού. Ο τίτλος του πρεσβευτή μιας μικρής πωχής χώρας δεν ήταν αξιοζήλευτος, ο Κωλέπης όμως διέθετε την ευστροφία του. Έξυπνος και

διορατικός θεώρησε αναγκαίο να μπει στα παρασκήνια της διεθνούς διπλωματίας και να εκπορθήσει την ανώτερη κοινωνία της Γαλλικής πρωτεύουσας. Σκέφθηκε να μεταφέρει στο Παρίσι την Ελλάδα του 1821. Γι' αυτό διάλεξε προσωπικό της πρεσβείας και συνοδούς του νέους αρρενωπούς και ωραίους άνδρες, ντυμένους με φουστανέλες και με όπλα "πεποικιλμένα".

Η πρώτη κοσμική εμφάνισή του έγινε στο μέγαρο του πρωθυπουργού ντε Μπρέιγ. Η δεξίωση ήταν επίσημη και μεγαλοπρεπής. Ο τελετάρχης αναγγέλει. Η ΑΕ ο πρέσβυς της Ελλάδας, και προ των πολυτελών στολών, παρελαύνει η κάτασπρη μακριά φουστανέλα του Κωλέττη με το βελούδινο γιλέκο και τα δύο παράσημα, Αριστείο του Αγώνα και ο Αστήρ του Σωτήρα.

Στις συζητήσεις του με διπλωμάτες ο Κωλέττης αποδείκνυε ευστροφία, όχι τυχαία, και λεπτότητα τρόπων, ως συζητητής διεκρίνεται για τον ενδιαφέροντα και ευχάριστο διάλογο. Σε κάθε δεξίωση, πλέον, θεωρείται απαραίτητος η παρουσία του Έλληνα πρεσβευτή, ο οποίος γίνεται δεκτός με εγκάρδια αισθήματα συμπάθειας, θαυμασμού και περιέργειας. Ουδέποτε ο Κωλέττης αρνήθηκε πρόσκληση. Έπρεπε όμως και η Ελληνική Πρεσβεία, σε ανταπόδοση, να δώσει δεξίωση. Χρήματα για δεξίωση εφάμιλλη των άλλων Πρεσβειών δεν υπήρχαν. Ο εύστροφος νους του Κωλέττη βρήκε τρόπο να ανταποδώσει τις προσκλήσεις χωρίς να ξοδεύσει μεγάλα ποσά. Έδωσε υπαίθριο δεξίωση στο δάσος της Βουλώνης, η οποία κατέπληξε για την πρωτοτυπία, ενθουσίασε για την αναπαράσταση του συμποσίου Ελλήνων Κλεφταρματωλών (α λα παλικάρά) και έτυχε ιδιαίτερης εκτίμησης. Συχνάζει και στο καφενείο στο Καρτιέ Λατέν, κοντά στη Σορβόνη, όπου συγκεντρώνονται οι πλέον διακεκριμένοι και ονομαστοί πνευματικοί άνθρωποι του Παρισιού, οι οποίοι κατέχουν μυστικά τα οποία προσπαθεί να εκμαιεύσει. Συχνάζει στη Γαλλική βουλή, όπου ακούει λόγους διαπρεπών ρητόρων, στις αίθουσες της Σορβόνης παρακολουθεί τη διδασκαλία του Β. Κουζέν, Αυγ. Τιερρύ και Μισελέ, όταν του δίνεται η ευκαιρία δίνει στους φοιτητές πληροφορίες για το νεοσύστατο Ελληνικό κράτος. Έτσι ο εξηντάχρονος Κωλέττης κατέκτησε το Παρίσι και συνδέθηκε με σημαντικούς ανθρώπους με μακροχρόνιες φιλίες, όπως με τον Γκίζώ, ιστορικό και πρωθυπουργό της Γαλλίας. Το Παρίσι για να τον τιμήσει έδωσε το όνομά του σε μικρή πλατεία του.

Μετά την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου, η κυβέρνηση του Α. Μεταξά θεώρησε απαραίτητη την παρουσία του Κωλέττη στην Αθήνα. Στην αποχαιρετιστήριο συνάντηση με το φίλο του, πρωθυπουργό της Γαλλίας, εκείνος του αναγγέλει ότι η Γαλλική κυβέρνηση διαθέτει πλοίο για να τον μεταφέρει από τη Μασσαλία στην Ελλάδα. Ο Γκίζώ θέλει να τον τιμήσει ιδιαίτερα. Ο Κωλέττης επιστρέφει στην Ελλάδα. Στην Εθνική Συνέλευση που θα ψήφισε το σύνταγμα ο Κωλέττης εκλέχθηκε αντιπρόεδρος και την 25-10-1843 ορκίζεται υπουργός χωρίς χαρτοφυλάκιο, όπως και ο Μαυροκορδάτος.

Η συνέλευση σε μικρό χρονικό διάστημα ψήφισε το σύνταγμα, 18 ψηφίσματα και εκλογικό νόμο. Ο Όθων, με διάγγελμά του της 28-2-1844, πρόβαλε αντιρρή-

σεις για ορισμένα άρθρα και αρνήθηκε να το ψηφίσει. Για να τον πείσουν τον επισκέφθηκαν όλοι οι πρώτοι πολιτικοί μαζί με τον πρόεδρο της συνέλευσης Π. Νοταρά. Ο Όθων δεν επείθετο, τελευταίος μίλησε ο Κωλέπης ο οποίος του είπε: *“Μεγαλειότατε, είδον πολλούς Βασιλείς άνευ θρόνου, πλήν όμως θρόνον άνευ Βασιλέως ουδένα”*. Ο Όθων παρά την ταραχή του, όταν άκουσε τα λόγια του Κωλέπη πείστηκε και υπόγραψε το πρώτο σύνταγμα των Ελλήνων.

Το περιοδικό, *“Ιστορία”*, έκδοση της Πάπυρος Πρές, στα τεύχη 296 και 297/1993, δημοσιεύει την ιστορική μελέτη του Κώστα Π. Ψαλτήρα, με τίτλο *“Η Μεγάλη Ιδέα από τον Κωλέπη στο Βενιζέλο”*. *“Η πρώτη συγκεκριμένη θεμελιώδης διακήρυξη-ορόσημο της Μεγάλης Ιδέας”* γράφει ο κ. Ψαλτήρας *“ήταν η αγόρευση του Ιωάννη Κωλέπη στη Βουλή, κατά τη συζήτηση για το πρώτο σύνταγμα και ειδικότερα περί αυτοχθόνων και ετεροχθόνων στις 14 Ιανουαρίου 1844”*. Έτσι εξαγγέλθηκε επίσημα από το βήμα της Εθνικής Συνελεύσεως το περίφημο δόγμα της Μεγάλης Ελλάδος. Γραμμή πλεύσεως που θα εδέσποζε πλέον επί της εθνικής μας πορείας. Την πολιτική αυτή ακολουθούν έκτοτε όλες οι κυβερνήσεις, άλλες ρομαντικότερα, άλλες ρεαλιστικότερα. Μερικές με σπασμωδικές ενέργειες και ορισμένες με μεθοδικότητα και συνέπεια κατά τα επόμενα 80 χρόνια, σημειώνει ο Γ. Ρούσσος. *“Αυτήν ακριβώς την εποχή υλοποιείται σε πολιτική πράξη η Μεγάλη Ιδέα όρος που οφείλεται στον Κωλέπη”* γράφει ο Ν. Σβορώνος. Ο Κωλέπης άρχισε την αγόρευσή του με ιδιαίτερη έμφαση στην εκπολιτιστική αποστολή του Ελληνισμού που πηγάζει από τη γεωγραφική θέση που έχει *“η Ελλάς και είναι το κέντρον της Ευρώπης. Ισταμένη και έχουσα εκ μεν δεξιών την Ανατολήν, εξ αριστερών δε την Δύσιν προόρισται να φωτίση δια της αναγεννήσεως αυτής την Ανατολήν ως δια της πώσεως αυτής (της Κωνσταντινουπόλεως) εφώτισε την Δύσιν”*.

Ο Επ. Κυριακίδης χαρακτηρίζει το λόγο μνημείο *“ρητορικής πυκνότητος επιχειρημάτων και προθέσεων αγνών και πατριωτικών”* ώστε *“ενώπιον της Εθνοσυνελεύσεως ννοίγεται ως εν ευρύ πανόραμα ολόκληρος η Ελλάς, η Ελλάς της Κωνσταντινουπόλεως, η Ελλάς της Τραπεζούντος, η Ελλάς της Κρήτης και της Σάμου, η Ελλάς της Ηπείρου, της Μακεδονίας, της Θράκης και της Μικράς Ασίας”*.

Το περιοδικό, *Πολιτικά θέματα*, αριθ. φύλ. 1013/9-6-1995, δημοσίευσε το λόγο του Κωλέπη με τίτλο, *“Κείμενα Ελλήνων”*. Ο Δημ. Σ. Αθανασόπουλος σχολιάζει: *“Ο λόγος που εξεφώνησε ο Ιωάννης Κωλέπης στις 14 Ιανουαρίου 1844 στην εκλεγμένη Εθνοσυνέλευση μετά την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843, είναι η πρώτη κοινοβουλευτική αγόρευση ιστορικής σημασίας στο νέο Ελληνικό Κράτος. Κήρυγμα ενόπτιας του Ελληνισμού εναντίον του Ελλαδισμού, υποδεικνύει για το νεοπαγές Κράτος στόχο φιλόδοξο: τη μεταλαμπάδευση των φώτων της Δύσης στην Ανατολή”*. Όλοι περίμεναν λαίμαργα την πρώτη παρέμβασή του. Δεν διέψευσε τις προσδοκίες, καθώς η απήχυσή του υπήρξε τεράστια, όπως φαίνεται από τις μετέπειτα αγορεύσεις, από τον τύπο της εποχής, από μαρ-

τυρίες συγχρόνων σε απομνημονεύματα και άλλου είδους κείμενα. Για όλα αυτά είμαστε πλέον καλά πληροφορημένοι από το βιβλίο του καθηγητή Ι. Δημάκη. *“Η πολιτειακή μεταβολή του 1843 και το ζήτημα των αυτοχθόνων και ετεροχθόνων”*. Ενώ πρώτος εξήρε την έννοια του λόγου του Κωλέττη ο Κ. Ο. Δημαράς το 1971 στη μελέτη του *“Της Μεγάλης ταύτης Ιδέας”*. Ο Νικόλαος Δραγούμης στις Ιστορικές αναμνήσεις του γράφει: *“Αναβάς εις το βήμα, σεμνός το ήθος, μεγαλοπρεπής την στάσιν, θερμός τον λόγον, αυτός ο φύσει βραχυεπής και απαθής, παρέστησεν τι οφείλομεν εις τους υπό ζυγόν αδελφούς. Σπινθήρας ενθουσιασμού εξηκόνιζον οι οφθαλμοί αυτού και μέχρι ευγλωπτίας ανηψούτο ο αγορεύων. Ίσως δε πρώτον τότε η όψις του Ηπειρώτου ιατρού απεκάλυψε την καρδίαν του Αθηναίου ρήτορος”*.

Ο Γεώργιος Τερτσέτης (*“Μελέται κοινοβουλευτικής ευγλωπτίας”*) γράφει *“Με ευγλωπιάν ανδρός αρχαίου Έλληνος ή Ρωμαίου, ωμίλησε περί πατρίδος, περί εθνικής τιμής και δόξης, ήμουν ένας εκ των ακροατών του, όραμα αισθητό εις τους οφθαλμούς μας, άνθιζαν εις τα χείλη του λέξεις και ιδέες, δεν παίρναμε την αναπνοήν μας δια να τον ακούωμεν, και εξεμυστέρευε εις το ακροατήριόν του το ωραιότερο προνόμιο της ψυχής του ανθρώπου, την ένθεον έμπνευσιν”*.

Ο κ. Ι. Δημάκης γράφει *“Ο λόγος του Κωλέττη που προκάλεσε τον ενθουσιασμό των ετεροχθόνων (τόσο των πολιτικών φίλων όσο και αντιπάλων του) αντιμετώπιστηκε με πολύ σεβασμό και από τους αυτόχθονες. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Κωλέττης είναι ο μόνος από τους ομιλητές της εθνοσυνέλευσης που δεν έγινε αντικείμενο επιθέσεων για τις ετεροχθονικές απόψεις του από το αντίπαλο στρατόπεδο, τόσο μέσα όσο και έξω από την εθνοσυνέλευση. Το εθνικό όραμα και ο παλμός του λόγου του φαίνεται ότι εντυπωσίασαν και αφάιρεσαν κάθε διάθεση για αντιδικία”*. *“Η συζήτηση γρήγορα παραστράτησε, πρωταγωνιστής ο Ιωαν. Μακρυγιάννης. Για το ρόλο που έπαιξε σ’ αυτή την υπόθεση, δεν υπάρχει στα Απομνημονεύματά του ούτε ίχνος και αντίθετα, καταγγέλει, ως αθώς του αίματος τη διαίρεση που δημιουργήθηκε - θέλουν εις την Συνέλευση να κομματιάσουν το έθνος”*. Ο Δ. Αθανασόπουλος συνεχίζει. *“Ο Μακρυγιάννης ήταν από τους θορυβωδέστερους και τους φανατικώτερους αυτοχθονιστές”*.

Ο πολιτικός και ιστορικός Σπύρος Μαρκεζίνης γράφει: *“Με την αποχώρησιν και του τελευταίου Έλληνος στρατιώτου εκ της Μικράς Ασίας ενεταφιάζεται και η Μεγάλη Ιδέα. Η Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 φέρει εις την μνήμην τον Κωλέττη, διότι εκείνος εκήρυξε πρώτος με λαμπράν διαύγειαν την πολιτικήν της “Μεγάλης Ιδέας”. Όπως και τον Ελευθέριον Βενιζέλον, ο οποίος έφερε την Μεγάλην Ιδέαν πλησιέστερον παντός άλλου εις τα όρια της πλήρους πραγματοποιήσεώς της”*. Ο δε Καρολίδης προσθέτει ότι και *“αυτός ο αυστηρώς κρίνων τα κατά της Ελλάδος Γ. Φίλλεϋ ανεγνώρισεν την Μεγάλην Ιδέαν ως εθνικήν ανάγκην και υπό της Εθνικής συνειδήσεως επιβαλλομένην”*.

Αμέσως μετά την ψήφιση του συντάγματος την 3η Μαρτίου 1844 σχημάτισε κυβέρνηση ο αρχηγός του Αγγλικού Κόμματος Αλ. Μαυροκορδάτος, με εντολή να

οργανώσει και να κάνει τις πρώτες εκλογές, τις οποίες έχασε. *“Γιατί αποδείχθηκε ότι επρόκειτο για ένα μικρό κύκλο δυτικότροπων διανοούμενων και τους πελάτες τους και όχι για κόμμα που είχε την υποστήριξη μεγάλης μερίδας του λαού”* (13ος τόμος σελ. 117, Ιστορία της Εκδοτικής).

Την 6η Αυγούστου 1844, ο Κωλέττης σχημάτισε κυβέρνηση συνασπισμού με το Ρωσικό κόμμα του Ανδρέα Μεταξά, η συνεργασία κράτησε ένα χρόνο, μετά συνέχισε μόνος του. Η μικρή Ελλάδα ύστερα από πολλούς αιώνες σκλαβιάς, μιας δεκάχρονης επανάστασης και αρκετές εμφύλιες συγκρούσεις, ήταν από τα ελάχιστα κράτη στον κόσμο που απόκτησαν κοινοβουλευτικό πολίτευμα. Το εγχείρημα ήταν πολύ δύσκολο. Η παραχώρηση του συντάγματος είχε *“ως αποτέλεσμα να γίνουν και πάλι μέτοχοι της εξουσίας οι ισχυροί τοπικοί πολιτικοί παράγοντες, οι οποίοι περιόριζαν την ελευθερία των κινήσεων της κυβέρνησης”* και ήταν παράγοντες αστάθειας. Η τραχύτης κυριαρχούσε στον πολιτικό βίο. Βουλευτές, για προσωπικούς λόγους, άλλαζαν στρατόπεδο. Μερικές φορές ηγούνται και ενόπλων εξεγέρσεων, όπως ο Θ. Γρίβας στην Ακαρνανία και ο Νικ. Κριεζώτης στην Εύβοια. (Η κυβέρνηση έστειλε στρατό ο οποίος διέλυσε τους ενόπλους και οι αρχηγοί κατέφυγαν στο εξωτερικό). *“Για έναν πολιτικό όπως ο Μαυροκορδάτος παρόμοιος περιορισμός θα σήμαινε τον πολιτικό θάνατό του. Όχι όμως και για τον Κωλέττη.”*

Ο ίδιος ο Κωλέττης περιέγραψε εύστοχα την κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα και τη θέση του Μαυροκορδάτου. *“Δεν αγνοείς”* είπε στο Δραγούμη λίγο μετά την ανάληψη της εξουσίας τον Αύγουστο του 1844, *“ότι προς το διάταγμα φρονώ ότι και ο Μαυροκορδάτος ως και αυτός, ούτω και εγώ νομίζω ότι, αφού άπαξ έγινε δεκτόν, πρέπει να εφαρμοσθή, διαφωνούμε μόνον ως προς τον τρόπον εφαρμογής. Εκ της τελευταίας διαγωγής του προκατόχου μου συμπεραίνω ότι διατρίψαντες και οι δύο τόσα έτη εις την Ευρώπην, αυτός μεν ελησμόνησε την Ελλάδα, εγώ δε εδιδάχθην να εννοώ αυτήν κάλλιον ή πρότερον. Ο Μαυροκορδάτος εξέλαβε την Ελλάδα Ευρώπην και απόδειξις η σύναξις του υπουργείου της 30ης Μαρτίου. Είδες πώς συνέταξεν αυτό. Έστρεψε το βλέμμα περί την αίθουσαν αυτού και, ιδών ανθρώπους φορούντας Βελάδας, ομιλούντας αγγλικά και γαλλικά είπεν: - Ιδού το Ελληνικόν έθνος και κατ’ αυτό γεννηθήτω το υπουργείον μου. Πλήν, αγαππέ, το Ελληνικόν έθνος δεν είναι το συνερχόμενον εις την αίθουσαν του Μαυροκορδάτου, αλλά το συνερχόμενον εις την του Κωλέττη. Το Ελληνικό έθνος ούτε βελάδας φορεί ούτε γαλλικά ή αγγλικά ομιλεί, φορεί φουστανέλλας, ομιλεί ενίοτε και αλβανικά και κουτσοβλάχικα και σώζει τα ήθη της τυραννίας τα οποία δεν θα εξαλειφθώσι δια μιας, διότι όσον και αν φωνάξωσιν οι λογιώτατοι, τα έθνη δεν αυτοσχεδιάζονται. Εκ τούτου λοιπόν του έθνους, εκ του έθνους της αιθούσης μου, έπρεπε να λάβη υπουργούς. Αλλά ενδέχεται να μ’ ερωτήσης. Συ Κωλέττη, τι προτιμάς; Την αίθουσάν σου ή την αίθουσαν του Μαυροκορδάτου; Την αίθουσαν του Μαυροκορδάτου, θα σε αποκριθώ παρευθύς ... Πλήν ερωτώ και εγώ σε. Τι πρόκειται να κυβερνηθή η ομάς ή το*

Ιωάννης Κωλέττης, ο πρώτος εκλεγμένος Πρωθυπουργός του ελεύθερου ελληνικού κράτους.

Ελαιογραφία. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα.

Έθνος; Αν πρόκειται να κυβερνηθή το έθνος, πρέπει να έχει και κυβέρνησιν εθνικήν, ήτις προ πάντων να μην αλλάσση συχνά πυκνά, αλλά να διαρκή, διότι το διαρκείν είναι ίσον προς το κυβερνάν (*durer c'est gouverner*). Και, να είναι εθνική και μη μεταβάλλεται συνεχώς, πρέπει να εξέρχεται εκ των σπλάχνων του έθνους. Μήπως νομίζεις ότι δεν έχω και εγώ την ικανότητα και την συνείδησιν του διακρίνειν τον καλόν από τον κακόν, τον πεπαιδευμένον από του απαίδευτου, τον τίμιον από του ατίμου; Έχω κύριε, και την μίαν και την άλλην, διότι και πατήρ χριστιανός με εγέννησε και επιστήμην εσπούδασα και την Ευρώπην εθαύμασα και την υπόληψίν μου αγαπώ. Βεβαίως προτιμώ να έχω σε, τον Σίμον, τον Αργυρόπουλον και άλλους τοιούτους συναδέλφους, πλήν και φωστήρες εμπειρίας και χρησιότητος αν υποτεθήτε, έχετε την δύναμιν να υποστηρίξετε την κυβέρνησίν μου; Ούτε μίαν ψήφον διαθέτετε. Και αν εις όλα τα συνταγματικά κράτη αι αριθμητικάί ψήφοι είναι αναγκαίαι, εις την Ελλάδα μη εκτιμώσαν έτι την προσωπικήν αξίαν, είναι απαραίτητοι. Την αλήθειαν ταύτην, δεν είδον οι ετερόχθονες λογιώτατοι και δια τούτο, ου μόνον εβγάλατε τα μάτια σας με τας ιδίας σας χείρας, αλλά και την πατρίδα εζημιώσατε. Ο επιδέξιος όμως κυβερνήτης μεταχειρίζεται ούτω πως τα στοιχεία άτινα δίδει εις αυτόν ο τόπος, ώστε τα μεν να βελτιώσῃ τα δε ανεπίδεκτα βελτιώσεως να συντρίψῃ εντός τινών ετών και τότε να έλθετε οι διακεκριμένοι άνδρες του Μαυροκορδάτου και να ευεργετήσετε την πατρίδα. Έσο βέβαιος, αγαππτέ, ότι αν και πάλιν κληθείς συγκρότησι όμοιον υπουργείον, και πάλιν θα πέσῃ". Η παραπάνω ανάλυση της κατάστασης από τον Κωλέττη, γενικά αποτελεί σωστή περιγραφή των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών οι οποίες περιόριζαν, αν δεν προδιέγραφαν, τις αποφάσεις και τις ενέργειες του κυβερνώντος κόμματος.

Η Κυβέρνηση του Κωλέττη, που θεμελίωσε το κοινοβουλευτικό πολίτευμα της χώρας, αντιμετώπισε πολλά προβλήματα. Ο τόπος και οι κάτοικοι είχαν πολλές ανάγκες και οι οικονομικοί πόροι ήταν ελάχιστοι. Οι Άγγλοι πίεζαν συνεχώς για την εξόφληση του δανείου των 500.000 λιρών, που είχε συναφθεί το 1825. Κρατούσαν εχθρική στάση και υποκινούσαν την αντιπολίτευση. Σε όλα τα χρόνια, που η Αγγλία ασκούσε παγκόσμιο πολιτική, η Κυβέρνηση του Κωλέττη ήταν η μόνη Ελληνική κοινοβουλευτική Κυβέρνηση που δε συνέπλεε με την Αγγλική εξωτερική πολιτική. Τον τρίτο χρόνο της κυβέρνησης, 1847, οι Άγγλοι, χρησιμοποιώντας την υπόθεση του δανείου, επεδίωκαν την πώση του Κωλέττη, γεγονός, που από τη μιά μεριά θα ενίσχυε σημαντικά τη θέση τους στην Ελλάδα και από την άλλη θα μείωνε την αντίστοιχη θέση των Γάλλων. Ο Πάλμερστον, στην προσπάθειά του να υποχρεώσει τον Κωλέττη να δεχθεί τα Τουρκικά αιτήματα, απείλησε απροκάλυπτα την Ελληνική κυβέρνηση ότι οι τρεις εγγυήτριες Δυνάμεις, Ρωσία, Αγγλία, Γαλλία, δεν ήταν υποχρεωμένες να υποστηρίξουν την Ελλάδα, αν από υπαιτιότητά της προκαλούσε την επίθεση άλλης χώρας εναντίον της. Οι Άγγλοι πρόβαλαν επίσης το ζήτημα του δανείου με οξύτητα αμέσως μετά τη διακοπή των Ελληνοτουρκικών σχέσεων. Τις αγγλικές πιέσεις και απειλές ακολούθησε η

εμφάνιση αγγλικών πολεμικών πλοίων στα ελληνικά χωρικά ύδατα. Στο σημείο αυτό εκδηλώθηκαν πιέσεις και από τις άλλες μεγάλες δυνάμεις στον Κωλέττη, εκτός βέβαια από τη Γαλλία.

Στις σύντονες αυτές πιέσεις ο Κωλέττης αντέδρασε με επιτυχία. Στους Άγγλους υποσχέθηκε ότι η Ελλάδα θα εκπλήρωνε τις υποχρεώσεις της σχετικά με το δάνειο με τη βοήθεια του Εϋνάρδου. Στο εσωτερικό μέτωπο προσέφυγε στη διάλυση της Βουλής και την προκήρυξη εκλογών για την ανανέωση της εντολής. Η στιγμή για την προσφυγή στη λαϊκή ετυμηγορία ήταν κατάλληλη, γιατί οι πιέσεις των ξένων για παραχωρήσεις ή υποχωρήσεις είχαν προδιαθέσει την κοινή γνώμη υπέρ της κυβέρνησης.

Η εμπιστοσύνη του στη λαϊκή υποστήριξη φαίνεται και από τον αποφασιστικό τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε τα κινήματα του Θ. Γρίβα και του Ν. Κριεζώτη, που ξέσπασαν κατά την περίοδο των εκλογών. Ενεργώντας αποφασιστικά εναντίον των δύο στασιαστών, ο Κωλέττης κέρδισε την υποστήριξη της κοινής γνώμης και πέτυχε ισχυρό κύπημα στην αντιπολίτευση. Για να ενισχύσει όμως τη θέση απέναντί της έδειξε επιείκεια προς τους συνεργάτες και οπαδούς των δύο στασιαστών.

Οι εκλογές έφεραν θριαμβευτή τον Κωλέττη. Με μεγάλη μάλιστα πλειοψηφία εκλέχθηκαν στις περισσότερες επαρχίες οι υποψήφιοί του. Η εκλογική νίκη ενίσχυσε τη θέση του τόσο απέναντι στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική αντιπολίτευση.

Δύο μήνες μετά τις εκλογές στο αποκορύφωμα της δύναμής του ο Ι. Κωλέττης πέθανε. *“ Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της αντιπολιτεύσεως εναντίον της κυβερνήσεως Κωλέττη, σε όλη την περίοδο της διακυβερνήσεώς του, αλλά ιδίως στον ενάμιση χρόνο, που η Αγγλική πίεση βρισκόταν στο αποκορύφωμά της, ήταν υβριστική - υπονομευτική θα έλεγε κανείς - η συμπεριφορά της”* (Σελ. 128.ΙΓ τομ. Ιστ.Ελ.Εθ. της Εκδοτικής).

Στη χριστουγεννιάτικη έκδοση του Οικονομικού Ταχυδρόμου (1997) δημοσιεύονται 17 ιστορικά μελετήματα, στα οποία, ο φίλος της Πρέβεζας, Σαράντος Καργάκος παρουσιάζει, αναλύει και σχολιάζει τα σημαντικότερα γεγονότα από το 527 π.Χ. έως το 1897. Μόνο 3 μελετήματα αναφέρονται στην Ιστορία του Νεοελληνισμού, η επανάσταση του 1821, ο πόλεμος του 1897 και ο θάνατος του Ιωάννη Κωλέττη, όπου μεταξύ άλλων γράφει:

“Πλήθος ανέκδοτα για τη ζωή του Κωλέττη έχει συγκεντρώσει ο Βλαχογιάννης, που λόγω της ευτραπείας τους δίνουν μια εικόνα - θα λέγαμε - παραμορφωτική ενός κουτοπόνηρου, απατεώνα πολιτικού. Η εικόνα αυτή είναι απατηλή. Για να κριθεί ο Κωλέττης ως πολιτικός πρέπει να ληφθεί υπόψη η υπάρχουσα και διαμορφωμένη τότε πραγματικότητα. Και είναι ασύγγνωστο επιστημονικό λάθος να προσφέρεται στο λαό όχι το πραγματικό πορτρέτο, αλλά μια καρικατούρα του Ηπειρώτη Πολιτικού. Ο Κωλέττης υπήρξε σπουδαίος πολιτικός με τα δεδομένα εκείνης της εποχής, που όλα ξεκίνησαν από το μηδέν. Άλλωστε και ο ίδιος ξεκί-

νησε από το μηδέν. Ο Μακρυγιάννης και οι Πελοποννήσιοι απομνημονεύματογράφοι του καταλογίζουν πολλά, αλλά, ο πρώτος γράφει εν συνεχή βρασιμώ ψυχής προς ικανοποίηση του προσωπικού του πάθους ενώ οι δεύτεροι για να τον μειώσουν και έτσι να εξυψώσουν τον εαυτό τους ή τους Μοραΐτες οπλαρχηγούς και πολιτικούς. Ας μην ξεχνάμε πως ο Αγώνας του 1821 δεν ήταν μόνο εθνικός, ήταν και εμφύλιος. Τα πλήγματα του εμφυλίου δημιουργούν πλέγματα που βασανίζουν ένα λαό και μετά το θάνατο των πρωταγωνιστών.

Ο Κωλέπτης υπήρξε ένας συγκροτημένος και μορφωμένος πολιτικός. Γεννήθηκε στο Συρράκο, το ξακουστό βλαχοχώρι της Ηπείρου, το 1774. Αρχικά ασχολήθηκε με το εμπόριο, αλλά με προτροπή του θείου του Γ. Τουρτούρη έφυγε στην Ιταλία και σπούδασε ιατρική επί μια επταετία στην Πίζα. Εκεί συνδέθηκε στενά με τον ανήσυχο στοχαστή Θεόφιλο Καϊρη. Επέστρεψε στα Γιάννινα και μπήκε αρχικά ως γιατρός στην υπηρεσία του Αλή πασά και μετά στην υπηρεσία του Μουχτάρ, γιου του Αλή. Κοντά τους έμαθε όλες τις “ίντριγκες” της πολιτικής. Το 1819 μυήθηκε στη Φιλική. Όταν ο Σουλτάνος αποκήρυξε τον Αλή, ο Κωλέπτης θέλησε να εκμεταλλευθεί την κατάσταση και, βοηθούμενος από το Ράγκο, να σπκώσει σ’ εξέγερση τα Βλαχοχώρια (Ιούλιος 1821). Ακολουθώντας κατεβαίνει στη Νότια Ελλάδα και μετέχει άλλοτε ως στρατιωτικός και άλλοτε ως πολιτικός στην Επανάσταση. Μπορεί ως στρατιωτικός να μη διέπρεψε όπως ο Κολοκοιτώνης, ο Καραϊσκάκης και άλλοι, αλλά στους εμφύλιους που ακολούθησαν μπόρεσε να προσεταιρισθεί όλους τους Ρουμελιώτες οπλαρχηγούς και να νικήσει δύο φορές τον Κολοκοιτώνη και μία τρίτη, μετά το θάνατο του Καποδίστρια.

Μετά την Επανάσταση η πολιτική του δράση στρέφεται γύρω από τρεις άξονες:

α) **Συνταγματική νομιμότητα.** Ο Κωλέπτης ήταν γαλουχημένος με τις γαλλικές δημοκρατικές ιδέες και ήθελε κράτος συνταγματικά δομημένο. Γι’ αυτό και αναδείχθηκε ηγέτης του Γαλλικού Κόμματος που είχε δημοκρατική ιδεολογία.

β) **Εκκλησιαστική ανεξαρτησία,** δηλαδή δημιουργία αυτόνομης (αυτοκέφαλης) Ελληνικής Εκκλησίας. Σήμερα μπορεί να επικρίνεται αυτό, αλλά μετά την επανάσταση είχαν απομείνει στην απελευθερωμένη Ελλάδα μόνο 6 αρχιερείς και κανείς εκείνη την εποχή δεν μπορούσε να δεχθεί διορισμένους μητροπολίτες από το Πατριαρχείο που τελούσε υπό τον ασφυκτικό έλεγχο των Τούρκων. Οι ανάγκες επέβαλαν σχηματισμό αυτοκέφαλης Εκκλησίας, έστω κι αν ο τρόπος που μεθοδεύτηκε το “αυτοκέφαλο” δεν ήταν αριστοτεχνικός.

γ) **Καταπολέμηση του χωρισμού των Ελλήνων σε αυτόχθονες και ετερόχθονες.** Δηλαδή, πολιτικά δικαιώματα να έχουν μόνοι αυτοί που ήταν κάτοικοι των απελευθερωμένων περιοχών (αυτόχθονες), ενώ αυτοί που προέρχονταν από μη απελευθερωμένες περιοχές (Κρήτη, Θεσσαλία, Ήπειρο, Μακεδονία κ.λ.π), δηλαδή οι ετερόχθονες, να μείνουν στο περιθώριο. Με βάση το σκεπτικό ότι οι απελευθερωμένες περιοχές δεν απελευθερώθηκαν για να ζήσουν μόνο αυτές ελεύθερες, αλλά για να αποτελέσουν την αφετηρία της απελευθέρωσης των λοιπών ελληνικών περιοχών, ο Κωλέπτης με μια μνημειώδη αγόρευσή του στη

Βουλή τον Ιανουάριο του 1844 (απόσπασμα από την ομιλία αυτή έχουμε δημοσιεύσει στο επετειακό τεύχος του "Οικονομικού Ταχυδρόμου" του έτους 1994) έγινε ο θεμελιωτής της πολιτικής της Μεγάλης Ιδέας, που επί μία εκατονταετία υπήρξε η επίσημη κρατική ιδεολογία. Σήμερα σχεδόν απ' όλους τους ιστορικούς και πολιτικούς επικρίνεται η πολιτική αυτή, διότι τάχα εξαιτίας της χάσαμε τη Μικρά Ασία. Λες και την είχαμε! Όμως μια πολιτική δεν αξιολογείται από το τι χάσαμε, αλλά και από το τι κερδίσαμε. Η Ελλάδα, από το 1844 που διατυπώθηκε η πολιτική αυτή μέχρι το 1922, τριπλασιάστηκε εδαφικά και πληθυσμιακά. Στο διάστημα αυτό η Τουρκία μειώθηκε στο εικοσαπλάσιο. Βεβαίως ξεριζώθηκε ο Μικρασιατικός Ελληνισμός. Όχι όμως γιατί πήγε εκεί ο Ελληνικός στρατός. Οι Νεότουρκοι, είτε πηγαίναμε είτε όχι θα τον ξερίζωναν. Το μοναδικό λάθος που διαπράξαμε είναι ότι πήγαμε και δεν μπορέσαμε να νικήσουμε. Αλλά αυτό ήταν θέμα χειρισμών που βάραιναν τους τότε πολιτικούς, όχι τον Κωλέττη. Η πολιτική γραμμή του Κωλέττη ήταν ορθή και όρθωσε το έθνος. Αλλά και οι πρόσφυγες που διώχθηκαν από τη Μικρά Ασία πρόκοψαν καλύτερα στην Ελλάδα.

Έτσι, αντί να εκτουρκισθούν και να γίνουν δύναμη για την Τουρκία, έγιναν δύναμη για τον εαυτό τους και την Ελλάδα. Ο Κωλέττης υπήρξε υπόδειγμα Έλληνα διπλωμάτη, γιατί δεν ήταν οσφυοκάμπτης. Επειδή ήταν δυσάρεστος στο θρόνο στάλθηκε πρεσβευτής στη Γαλλία, όπου παρέμεινε μέχρι το 1843. Εκτός από τα Ιταλικά, Βλάχικα, Αλβανικά, ίσως και Τουρκικά, μιλούσε άριστα και τα Γαλλικά. Φορούσε πάντα την Ελληνική φουστανέλλα και καθώς διέθετε ωραίο παράστημα, οξύτατο και σπινθηροβόλο πνεύμα, κέρδισε τη συμπάθεια των Γάλλων πολιτικών και διανοούμενων. Ιδιαίτερα συνδέθηκε με τον ιστορικό και μετέπειτα πρωθυπουργό Γκισώ μέσω του οποίου εξασφάλισε συχνά τη γαλλική βοήθεια για τη στήριξη του παραπαίοντος κατά τα πρώτα βήματα αριγέννητου κράτους.

Όμως τον Κωλέττη δεν τον άφηναν ποτέ τα επιστημονικά ενδιαφέροντα. Αφιέρωσε τον εαυτό του στην πολιτική, αλλά φρόντιζε να τροφοδοτεί το πνεύμα του με τις νέες κατακτήσεις της επιστήμης. Συχνά οι ομιλίες του στη Βουλή θύμιζαν μάθημα σχολείου. Ο λόγος του ήταν επί τούτου απλοϊκός για να γίνεται κατανοητός. Θα κλείσουμε το αφιέρωμά μας στον Κωλέττη με ένα απόσπασμα από μια ομιλία του, με την οποία εξηγεί στους βουλευτές τι είναι η χημεία. Ο Κωλέττης ως πρωθυπουργός είχε εισηγηθεί τη σύσταση έδρας Χημείας στο Πανεπιστήμιο. Όμως έπρεπε η πρόταση να εγκριθεί από τη Βουλή, πράγμα που απαιτούσε να εξηγηθεί στους βουλευτές τι είναι η Χημεία, για την οποία καλούνται να ψηφίσουν. Το δύσκολο αυτό έργο ανέλαβε ο Κωλέττης με μια ομιλία - διδασκαλία. Ο σημερινός αναγνώστης ας μη βιαστεί να βγάλει συμπεράσματα. Ο Κωλέττης ήξερε να κερδίζει το ακροατήριο και με την ευτραπέλεια. Η ομιλία αυτή, που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα "Καρτερία" στις 18 Οκτωβρίου 1845, εικονογράφει το πνευματικό επίπεδο της τότε Βουλής, αλλά και το θυμόσοφο και ανήσυχο πνεύμα του Κωλέττη.

Ο Κωλέπης, προκαλώντας στην αρχή επί τούτου θυμηδία, ακολούθως τοποθετείται σοβαρά επί της ουσίας. Και κλείνει λέγοντας ότι θα εγκρίνει δημιουργία και άλλης έδρας αρκεί να έχει πρακτικό χαρακτήρα. Ας σημειωθεί ότι ο Κωλέπης το 1806 είχε δημοσιεύσει στο Λιβόρνο εγχειρίδιο “περί Χημείας”.

Το σπουδαιότερο επίτευγμα του Κωλέπτη ήταν ότι, με ισχνή πλειοψηφία, διατήρησε μία εύθραυστη ισορροπία μεταξύ του δυτικού τύπου κράτους και της παραδοσιακής κοινωνίας, μέσα στα πλαίσια της συνταγματικής νομιμότητας, που είχαν επιβάλει η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου και ο εξωτερικός παράγοντας, κυρίως ο αγγλικός.

Για τη ρουσφετολογία που τον κατηγορούν, οι ιστορικοί συμφωνούν ότι προηγήθηκε του κοινοβουλευτισμού. Με τον κοινοβουλευτισμό, λόγω της ψήφου, οι ρουσφετολογικές πιέσεις ενισχύθηκαν. Όλοι ζητούσαν οικονομική ενίσχυση, από μία οικονομία με ελάχιστους πόρους, για τις υπηρεσίες των ιδίων και της οικογένειάς των που προσέφεραν κατά τον αγώνα.

Είναι υποκρισία οι σημερινοί Έλληνες να κατηγορούν την κυβέρνηση εκείνη, που έκανε τα πρώτα βήματα του κοινοβουλευτισμού, μοναχική σε ένα διεθνές μοναρχικό περιβάλλον, με πολλά εσωτερικά προβλήματα και να παραβλέπουν το όργιο ρουσφετολογίας, η οποία ύστερα από 150 χρόνια ελεύθερου κράτους, δημιούργησε μία τεράστια κρατική μηχανή τροχοπέδη στην πρόοδο του τόπου και νέμεται έναν τεράστιο κρατικό τομέα που ελέγχει το 70% της Ελληνικής Οικονομίας, δημιουργεί τα ελλείματα και καθυστερεί την ανάπτυξη.

Ο Κωλέπης κατηγορήθηκε και για πράξεις που έγιναν χρόνια μετά το θάνατό του. Προ καιρού έγραψα σε Αθηναϊκή Εφημερίδα ότι ο Κωλέπης δε ζούσε το 1851, δημοσίευσε την επιστολή μου και απόσπασμα από το λήμμα “αρχαιολογία” μεγάλης εγκυκλοπαίδειας από την οποία πήρε την ψευδή πληροφορία.

Τα τελευταία χρόνια δημοσιεύονται πολλά ιστορικά μελετήματα για τον Ι. Κωλέπτη, σε βιβλία, περιοδικά και σε εφημερίδες, όπως του Κων. Κ. Σκαλτσά στην Εστία. Ο Ακαδημαϊκός Θ. Πετσάλης - Διομήδης στον πρόλογο του τρίτομου ιστορικού μυθιστορημάτος του “Ελληνικός Όρθρος” που αναφέρεται στον διαφωτισμό, την οργάνωση, το μεγάλο αγώνα και στα πρώτα βήματα στο φως της ελευθερίας γράφει “μία ραχοκοκαλιά ήθελε για να δέσει το σύνολο, την είχα, μου την χάρισε ο Κωλέπτης. Από κει και πέρα ήμουν ελεύθερος να ζωντανέψω μία ολόκληρη εποχή, να ιστορήσω έναν ολόκληρο κόσμο”. Ο Θ. Πετσάλης στήριξε το έργο του στα βιογραφικά στοιχεία της ζωής του Κωλέπτη. Αρχίζει με τη γέννησή του και τελειώνει με το θάνατό του και τούτο γιατί ο διανοητής πολίτικος με την άριστη Ελληνική και Ευρωπαϊκή παιδεία και το πρακτικό μυαλό του ήταν ο μόνος Έλληνας του καιρού, ο οποίος πενήντα χρόνια συνεχώς ήταν στην πρώτη γραμμή όλων των αγώνων για την ελευθερία και τη συγκρότηση Ελεύθερου Ελληνικού Κράτους, ύστερα από πολλούς αιώνες σκλαβιάς.

Εκτός από εκείνους που αναφέρει ο κ. Καργάκος ότι σενετέλεσαν να δημιουργηθεί η απατηλή και παραμορφωτική εικόνα του Κωλέπτη, συνέβαλε και η παλαιά

αντίληψη για την ιστορία όπως γράφει ο κ. Αντ. Καρκαγιάννης στην Καθημερινή (4-1-1998).

“ Όλοι σχεδόν οι ιστοριογράφοι της Επανάστασης του 1821 έλκονται από τον πρωτογονισμό των καπεταναίων και των караβοκυραίων, πρωτογονισμός που αναμφισβήτητα χαρακτηρίζονταν από ειλικρίνεια, αυθορμητισμό, στρατιωτική πανουργία, ηρωϊσμό και αυτοθυσία. Οι φυσικές αυτές αρετές δεν αναιρούν τον πρωτογονισμό τους, αντιθέτως τον υπογραμμίζουν.

Μπροστά σ’ αυτόν τον ηρωϊκό έστω πρωτογονισμό, παραγνωρίστηκαν προσωπικότητες (και τώρα μόλις προσπαθούμε να τις ανακαλύψουμε) με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά και αρετές, όπως ο Ιωάννης Κωλέπης, ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ο Μάουρερ της αντιβασιλείας και ο μέγιστος όλων ο Ιωάννης Καποδίστριας. Αλλά και πολλοί, που επί πολλά χρόνια λησμονήθηκαν στην γκρίζα περιοχή του “αντιδραστικού”, του “Φαναριώτη”, του “συμβιβασμένου”. Και όμως, αυτοί ήταν που γνώριζαν προς τα που πήγαινε η επανάσταση και όχι ο Καραϊσκάκης που στην αρχή, ήταν πεπεισμένος ότι ο πόλεμος γίνεται για το αρματολίκι των Αγράφων”.

Ο Κωλέπης ασφαλώς έκανε και λάθη. Ο χρόνος και η έρευνα θα φωτίσουν όλο και περισσότερο την προσωπικότητά του και την προσφορά του στο Έθνος.

“ Έζησα δεκατρία χρόνια, μελετώντας και γράφοντας τον Ελληνικό Όρθρο. Άξαφνα φαντάζομαι ότι παρουσιάζεται μπροστά μου ο Κωλέπης ο ίδιος, με τη φουστανέλα του και με τη φεσάρα του, ολοζώντανος και με χαιρετάει καλόκαρδα και με ρωτάει με κάποια ειρωνία:

- Πώς με φαντάστηκες έτσι ηγαπητέ; Γιατί με παρουσίασες έτσι; Ήμουν και καλύτερος και χειρότερος”, γράφει ο Θ. Πετσάλης - Διομήδης.